

Rimbo-Tomta 7:1
Arkeologisk utredning, steg 1 och 2

Rimbo-Tomta 7:1
Rimbo socken, Norrtälje kommun
Stockholms län
Uppland

Av Jonas Ros

SAU Rapport 2007:2



SOCIETAS
ARCHAEOLOGICA

UPSALIENSIS

Arkeologisk utredning

Rimbo-Tomta 7:1, Rimbo socken, Norrtälje kommun
Stockholms län
Uppland

Jonas Ros

Societas Archaeologica Upsaliensis
Rapport 2007:2

Innehållsförteckning

Inledning

Bakgrund

Topografi
Fornlämningsmiljö

Undersökningen

Steg 1

Historiska kartor och arkiv

Steg 2

Inventering, provgropar och sökschaktning

Undersökningsresultat och dokumentation

Objekt 1
Objekt 2
Objekt 3
Objekt 4
Objekt 5

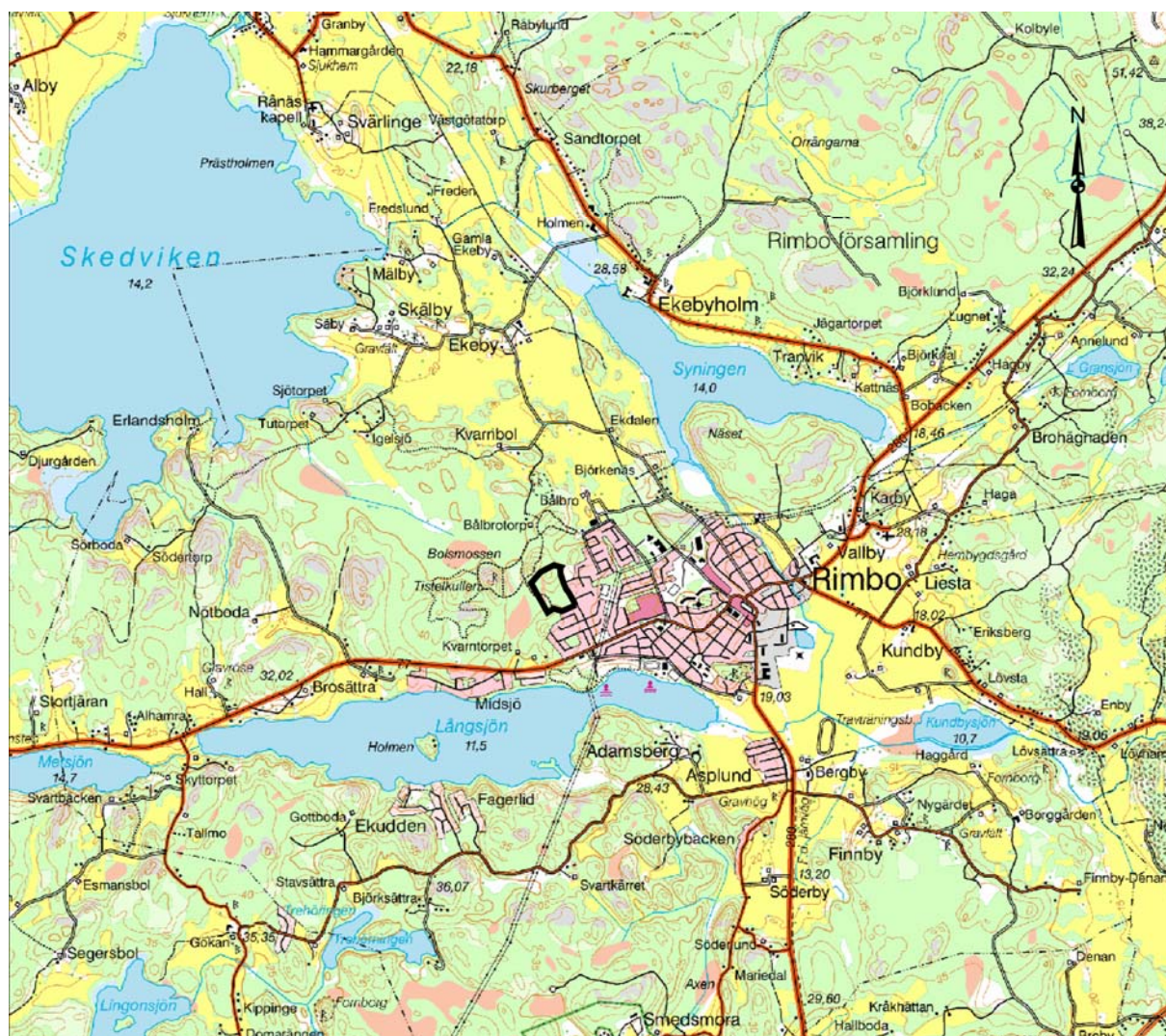
Förslag till vidare åtgärder

Referenser

Tekniska och administrativa uppgifter

INLEDNING

Norrtälje kommun har planer på att låta uppföra bebyggelse inom Rimbo-Tomta 7:1, Rimbo socken, Sjuhundra härad, Norrtälje kommun (se fig. 1). Länsstyrelsen har i samrådsförslag den 10 april 1995 (dnr 2020-95-392) påpekat att planområdet ligger i ett fornlämningsrikt område och att en arkeologisk utredning enligt KML 2:11 bör göras innan området exploateras. Inga fornlämningar är registrerade i området, men Länsstyrelsen bedömer att det finns risk att det kan finnas fornlämningar inom området och att en arkeologisk utredning enligt kap 11 § KML skall utföras. Societas Archaeologica Upsaliensis, SAU, har enligt beslut från Länsstyrelsen (dnr 431-06-39096) utfört en arkeologisk utredning för att fastställa om det inom utredningsområdet finns tidigare ej kända fornlämningar. Arbetet har genomförts under två steg. I steg 1 har äldre kartor i Lantmäteriverkets arkiv i Gävle gått igenom och det har även gjorts en genomgång av material i ATA. Registrerade fornlämningar i området har kontrollerats i FMIS. Steg 2 omfattade inventering, handgrävning av provgropar och sökschaktning. Steg 2 genomfördes under två dagar: 2006-09-11— 2006-10-11. SAU:s projektledare var Michel Guinard och arbetet genomfördes tillsammans med Jonas Ros som också har sammanställt rapporten. Norrtälje kommun har beställt den arkeologiska utredningen.



Figur 1. Utdrag ur topografiska kartan med utredningsområdet markerat. Ur Fastighets/Terrängkarta © Lantmäteriverket Gävle 2007. Medgivande MS2007/04080. Skala 1:50 000.

BAKGRUND

Topografi

De centrala och östra delarna av undersökningsområdet består av försumpad skogsmark bevuxen med sly och små träd. Söder, väster och norr om detta består marken av morän och detta område är bevuxet med tall och gran. I den västra delen av området består marken av sand. I områdets norra del finns det berg i dagen. Den försumpade skogsmarken har sannolikt redan under förhistorisk tid varit sankmark, troligtvis med vattenytor. I området sydöstra del finns det ett mindre åkerstycke. Undersökningsområdet är beläget 32-38 m ö h.

Fornlämningsmiljö

Inom utredningsområdet finns det inga sedan tidigare kända registrerade fornlämningar. Det finns ingen äldre inventering av området.

I området omkring det aktuella utredningsområdet i Rimbo finns det flera registrerade fornlämningar, bl.a. följande; i norr RAÄ 98, med rösen och stensättningar från bronsålder. RAÄ 97, rösen och stensättningar från bronsålder och järnålder. Väster om området finns RAÄ 179 som är ett block med vittringsrännor, RAÄ 180 som består av kulturlager och enligt uppgift har det där också funnits en nu bortschaktad halvcirkelformig vall av jord och sten. RAÄ 100 är en gravhägnad och stensättning. Nordväst om området finns RAÄ 141 som är en stensättning från brons-/järnålder. Nordöst om området finns RAÄ 211 som är en stensättning. I söder finns stensättningen RAÄ 91, vidare har där funnits RAÄ 92, som utgjordes av stensättningar som borttagits. På platsen har det gjorts en förundersökning 1979 och då grävdes det provgropar samt togs fosfatprover. 1980 upptogs det ytterligare provrutor och schakt. I RAÄ 91, 91a och 91b (Västertorp) har det 1979 och 1980 gjorts en för- och slutundersökning av röse, röseliknande stensättning, rund stensättning och boplatslämningar med härdar, stolphål och skärvtensområden. Fynden var keramik, knacksten, flintavslag, malsten, brända ben och lerklining (FMIS och Edenmo manus).

Sydväst om undersökningsområdet i Midsjö, norr om Långsjön, har det gjorts en arkeologisk utredning av Rimbo-Tomta. Det framkom inget av antikvariskt intresse (Neander 2004).

UNDERSÖKNINGEN

Steg 1

Historiska kartor och arkiv

De finns tre lantmäterikartor i Lantmäteriverkets arkiv i Gävle som berör undersökningsområdet (se tabell 1). Den äldsta är en ägomätning från 1720 och den yngsta är en lagaskifteskarta från 1912-14. Den tredje kartan är en ägoredovisning från 1732 och omfattar Ekebyholm mm.

Kartorna visar att undersökningsområdet huvudsakligen har varit utmark. På kartan från 1720 finns det två torp sydöst om undersökningsområdet, Västertorp och Nyboda.

Västertorp låg under Ekebyholm och Nyboda låg under Tomta.

I undersökningsområdets sydöstra del finns det en mindre åkervret som finns utsatt på kartorna från 1720 och 1912-14. På kartorna anges området norr och väster om åkern som utmark, dvs. skog, till Tomta.

Väster om åkern, utanför undersökningsområdet, finns en mosse på kartan från 1720 och på kartan från 1912-14 finns en mindre sjö på samma plats. På kartan från 1720 finns det en väg utsatt som går från Västertorp och mot nordväst, dvs. söder om undersökningsområdet. Även på kartan från 1912-14 finns det en väg som går mot nordväst, men denna har en något annorlunda sträckning och är endast markerad en kortare sträcka.

Sammanfattningsvis kan alltså sägas att undersökningsområdet huvudsakligen har varit ganska sank utmark.

Karta	Verkställd	Fastställd	Verkställd av	Aktbeteckning
Ägomätning m.m. Tomta o Nyby	1720		J. Braun	33:1
Laga skifte Tomta	1912-14	1915	G. E. Milton	33:2
Ägoredovisning Ekebyholm m.m.	1732		Okänd	6:4

Tabell 1. Kartor som berör undersökningsområdet.

Steg 2

Inventering, provgröpar och sökschaktning

Det arkeologiska fältarbetet genomfördes den 9 och 10 november, 2006. Området inventerades och för hand togs det med hjälp av spade och hacka upp mindre provgröpar på platser där det bedömdes kunna finnas fornlämningar. Dessutom togs det med hjälp av en traktorgrävare upp totalt 15 sökschakt. Sökschakt togs upp i områdets norra del på båda sidor av en körväg, och schakt togs även upp i områdets östra del ett styck från en befintlig väg. Vidare togs det upp sökschakt i områdets västra del på ömse sidor av ett motionsspår. Schakten förlades till sådana platser där det var möjligt att ta sig fram med grävmaskin.

Stora delar av exploateringsområdet, framförallt de centrala delarna, består av försumpad skogsmark bevuxen med sly samt små träd och i detta område påträffades inga fornlämningar. Det var inte möjligt att köra in med grävmaskin i detta område på grund av att det var så sumpigt. I söder, väster och norr om detta finns det morän och i norr finns det dessutom berg i dagen.

UNDERSÖKNINGSRESULTAT OCH DOKUMENTATION

Det påträffades totalt fem olika arkeologiska objekt vid utredningen (se tabell 2 och fig. 2). I området finns det dessutom en mindre åker och i åkermarken påträffades tegel och en skärva porslin som dock inte tillvaratogs.

De arkeologiska objekten i områdets norra del och även sökschakten där inmättes med hjälp av totalstation. I områdets södra och västra del inmättes de arkeologiska objekten och sökschakten med hjälp av GPS. Denna mätmetod valdes på grund av den relativt täta vegetationen, det hade nämligen varit svårt att mäta in med hjälp av totalstation. GPS-värdena överlämnades till en tjänsteman på Norrtälje kommun som omvandlade dem till Norrtälje kommuns koordinatsystem.

Objekt 1

I områdets norra del, påträffades det en skärvstensanläggning (A358) och i den framkom det även lätt spjälkade keramikskärvor (se tabell 3) av förhistorisk typ som preliminärt bedöms vara från bronsåldern. Skärvstensanläggningen har inte avgränsats i rummet, men har troligen en

diameter på mer än 9 m. Objektet är delvis beläget under en befintlig körväg och fortsätter norr och söder om vägen. Objektet är delvis skadat av körvägen.

Objekt 2

Söder om körvägen finns en cirkelformad upphöjd skärvtensanläggning (A332) med en diameter på ca 5 meter. I centrum av anläggningen finns en grop med en diameter av ca 2,0 m omgiven av låga vallar bestående av skärvtstenar.

Objekt 3

Norr om körvägen finns en samling av 8 stenar med en diameter på ca 0,20-0,45 m. Stenarna bildar en hög och är möjligtvis ett gränsröse.

Objekt 4

I områdets södra del, omedelbart väster om motionsspåret, påträffades det en skärvtensanläggning. Objektet är inte avgränsat, men har sannolikt en diameter på några meter och sträcker sig möjligtvis delvis in under motionsspåret. Troligtvis har delar av objektet tagits bort i samband med anläggandet av motionsspåret.

Objekt 5

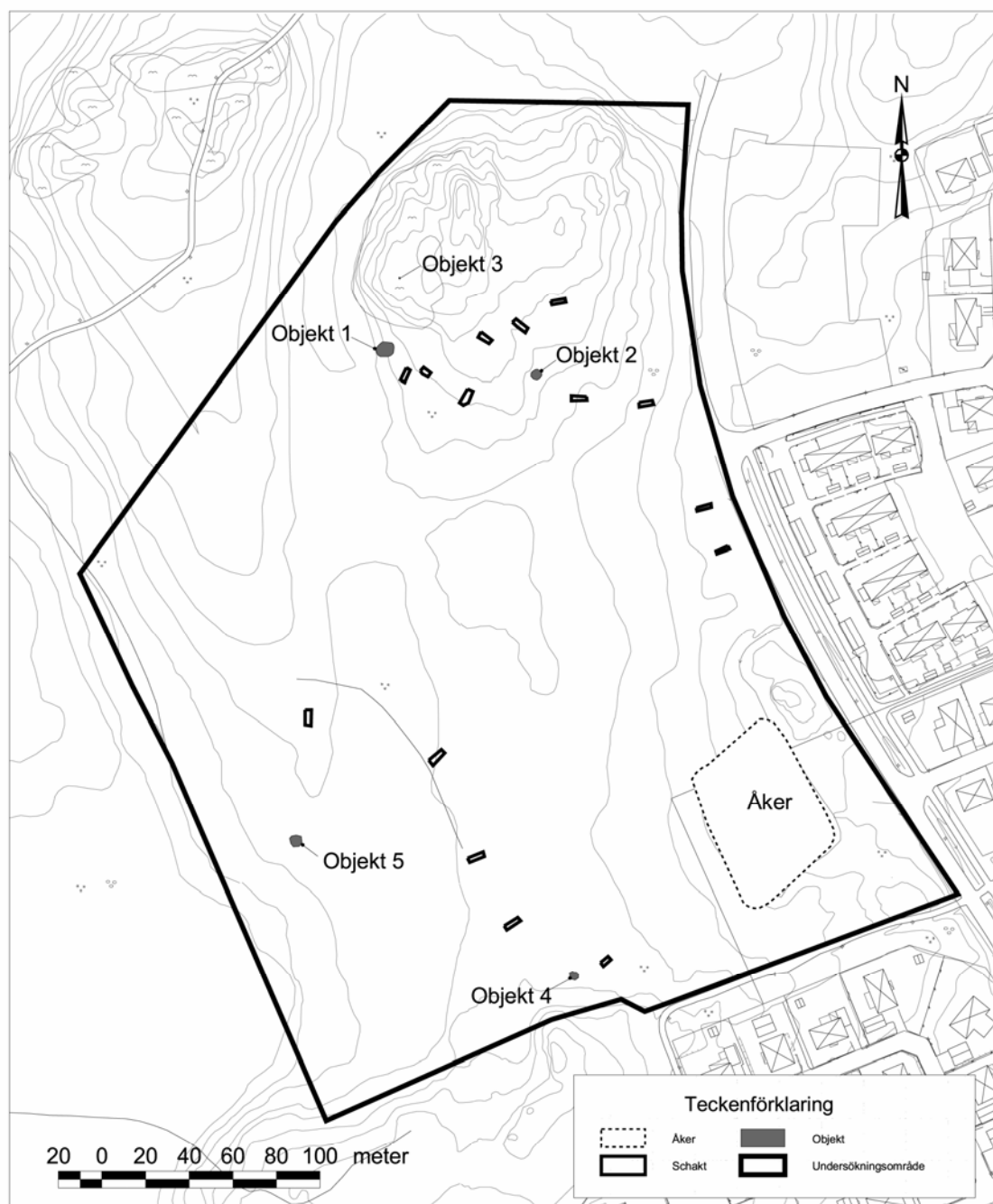
I områdets sydvästra del påträffades det en kolningsgrop med en storlek på ca 7 x 7 m och med ett djup på ca 0,70 m. På den västra sidan av gropen finns det en ca 0,50 m hög vall.

Objekt	Anläggning	Fynd	x	y
1	Skärvtensanl.	Keramik	2524507	1596522
2	Skärvtensanl. (cirkelformad)		2523360	1603450
3	Möjligt gränsröse		2527843	1597186
4	Skärvtensanl.		2495739	1605186
5	Kolningsgrop		2501912	1592446

Tabell 2. De arkeologiska objekt som påträffades i undersökningsområdet. Koordinatsystemet är Norrtälje Kommuns.

Fnr	Objekt	Material	Sakord	Kommentar	Antal fragment	Vikt
1	1	Keramik	Fragment	Lätt spjälkad	18	46,5

Tabell 3. Fyndlista.



Figur 2. Undersökningsområdet med objekt 1-5 markerade, vidare ses lägena för sökschakten samt åkern.

Skärvstenar är stenar som spräckts och/eller blivit skörbrända i samband med att de utsatts för kraftig upphettning. Det finns olika teorier om hur skärvstenar bildas, några förslag är att de tillkommit i samband med matlagning, torkning/rökning av kött. Skärvstenarna som påträffats inom undersökningsområdet har sannolikt tillkommit som ett resultat av verksamhet som har bedrivits på platsen. Denna sysselsättning har sannolikt bedrivits på avstånd från en, eller flera, boplat(-er) i närområdet. Undersökning av objekten kan tillföra kunskap om objektens karaktär och datering och kan förhoppningsvis även närmare visa på vilken typ av verksamhet som har bedrivits på platsen.

SAU har tidigare gjort arkeologiska undersökningar av skärvstenar bl.a. i Vaxmyra (Eklund 2005), Stormossen (Guinard & Vogel manus) och Sommaränge skog (Forsman & Victor manus) i samband med byggandet av E4 mellan Uppsala och Mehedby. SAU har även gjort undersökningar av skärvstenslokaler i Tillinge och Enköping socken under hösten 2006 inför den planerade byggnationen av väg E18 mellan Sagån-Enköping.

FÖRSLAG TILL VIDARE ÅTGÄRDER

SAU föreslår att de nyupptäckta fornlämningarna; skärvstensanläggningarna (objekt 1, 2 och 4) samt kolningsgropen (objekt 5) undersöks arkeologiskt. Det möjliga gränsröset kan förslagsvis dokumenteras genom inmätning och kan därefter avlägsnas.

Skärvstensanläggningen, objekt 2, och kolningsgropen, objekt 5, har i ytan en form som är synlig. Skärvstensanläggningarna, objekt 1 och 4, har ingen synlig form, men de kan ha en diameter på ca 9 meter respektive ett par meter. Samtliga påträffade objekt kan, om de friläggs, visa sig vara större än vad de verkar vara i ytan. I området kan det även förekomma fler liknande objekt.

Inför en eventuell förundersökning och/eller slutundersökning är det nödvändigt att områdets norra del röjs från sly och avverkas så att det går att mäta in objekten med hjälp av totalstation. Objekten får dock inte täckas över. Vid utredningen var det svårt att mäta in objekten i områdets norra del på grund av vegetation, men eftersom arbetet genomfördes under november månad hade löven från träd och buskar fallit av och därför var en inmätning möjlig. Även områdets västra del behöver röjas och avverkas inför en eventuell förundersökning och/eller slutundersökning.

Länsstyrelsen kommer att besluta om hur det vidare arbetet skall genomföras.

Referenser

Eklund, S., 2005. *Vaxmyra. Två boplatser vid en bäck. Välbevarade buslämningar och ett gravområde från äldre järnålder*. SAU rapporter 8.

Forsman, C. & Victor, H. et al. Manus. *Sommaränge skog- en plats för eld, ben och sten. Begravningar, ritualer och bebyggelse från senneolitikum till folkvandringstid*. Rapport del 1 för undersökningarna av de förhistoriska lämningarna vid Sommaränge skog, RAÄ 211, Viksta sn, Uppland. Societas Archaeologica Upsaliensis (SAU) Rapporter. Uppsala.

Guinard, M., & Vogel (red) (in press). Stormossenboplatserna. Mesolitiska boplatser undersökta i samband med byggandet av ny väg E4, sträckan Uppsala-Mehedey. SAU skrifter.

Neander, K., 2004. Midsjö: Uppland, Rimbo socken, Rimbo-Tomta 1:30, 1:37, 1:42, 1:45-47, 1:62, 2:9, 2:12, 2:16-36, 4:28-29, 6:1 samt del av 2:38 och 7:1. Arkeologisk utredning. Rapport UV Mitt 2004:29.

Otryckt arbete

Edenmo, R., Manus. Förundersökning och slutundersökning. Tomta RAÄ 91, 91 a och b (Västertorp). FU 79 och 80. Slutundersökning (80?), ATA dnr 321-2390-2001.

Kart- och arkivmaterial

Lantmäteriet Gävle

Antikvariska Topografiska Arkivet (ATA) i Stockholm

FMIS

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens samrådsförslag med datum dnr 2020-95-392, 1995-04-10

Länsstyrelsen dnr och datum för tillstånd: dnr 431-06-39096, 2006-06-28

SAU:s projektbeteckning:	1071
Uppdragsgivare:	Norrtälje kommun
Fastighet, socken, härad, kommun, län, landskap:	Rimbo-Tomta 7:1, Rimbo socken, Sjuhundra härad, Norrtälje kommun, Stockholms län Uppland
Utförandetid i fält:	2006-09-11— 2006-10-11
Koordinatsystem:	Norrtälje kommuns
Inmätningssystem:	GPS och totalstation
Personal	Projektledare: Michel Guinard Arkeolog: Jonas Ros Kartstudier och besök i ATA: Ann Lindkvist